

Eesti Noorteühenduste Liidu ettepanekud Riigikogule noorte tööhõive valdkonna edendamiseks Riigikogu kultuurikomisjoni ja sotsiaalkomisjoni ühisistungil 25.10.2010

Eesti Noorteühenduste Liit peab noorte kõrget tööpuudust väga valuliseks probleemiks, mille likvideerimisega tuleb senisest jõulisemalt tegeleda. Ühena esimestest sammudest näeme **riikliku nelja-aastase tegevuskava koostamist noorte tööpuuduse vähendamiseks**. Tegevuskava peaks olema valdkondadeülene ja hõlmama endas nii noorte töötuks jäämise ennetamise kui ka juba töötute noorte hõivesse tagasitoomise meetmeid. Koostamine peaks toimuma kaasates erinevaid tööhõive ja noortega tegelevaid riigiasutusi aga ka noori ennast ja nendega igapäevaselt tegelevaid noorsootöötajaid.

1. Rakendada sotsiaalmaksusoodustust tööandjatele, kes palkavad noori.

Noortel on raske konkureerida töökohtadele, kuna kogemuse puudus on üks esimesi kriteeriume, mida tööandjad arvestavad töötajate värbamisel. Kuigi mõningate ettevõtjate majanduslik olukord on paranemas, loetakse veel väga tähelepanelikult raha ja võimalus hoida kokku noore inimese palkamisega oleks kindlasti tugevaks motivaatoriks, miks kaaluda noore töölevõtmist. Kuna hetkel puuduvad põhjalikud arvutused antud meetme kulukuse kohta, tootsime allpool välja Statistkameti poolt avaldatavate andmete põhjal hüpoteetilise arvutuskäigu:

Tööjõud (2010 II kv) 15-24	71 600
Töötuse määr (2010 II kv) 15-24	39%
Keskmine brutokuupalk (2010 II kv)	12 869
Keskmine palgafond (2010 II kv)	17 296
Sotsiaalmaks	4 247
15-24 tööjõu palgafond ühes kuus*	1,2383936 miljardit
15-24 eest makstav sotsiaalmaks kuus*	304,0852 miljonit
1/3 igakuisest sotsiaalmaksust	101,3617333 miljonit

*Eeldusel, et kõik töötavad keskmise palga eest.

Arvutuskäik on tehtud kujutades endale ette olukorda kus kogu 15-24 aastane tööjõud töötaks ja teeks seda keskmise palga eest, siis kolmandik sotsiaalmaksust oleks 101,4 mln krooni kuus ehk 1,22 miljardit krooni aastas.

Reaalne meetme kulu on oluliselt väiksem kuna a) kõik noored ei tööta mitte kunagi ning b) paljud või lausa valdav enamus noori töötab keskmisest brutopalgast väiksema tasu eest.

Summa kasutamiseks on mitu varianti:

a) See on motivatsiooniks Eesti ettevõtjatele ja toetus noortele ning riik seda omalt poolt ei kompenseeri. Samas tuleb kuidagi vähenenud kulu kompenseerida sotsiaal- ja tervishoiusüsteemis;

b) Riik kompenseerib vähendatud tuluosa omalt poolt ning tekib kulu riigieelarvele, ettevõtjad on motiveeritud noori palkama ning sotsiaal- ja tervishoiusüsteem ei vaja suurt kompensatsioonimehhanismi.

2. Eraldada noortele suunatud tööturuteenuste osutamine üldisest tööturuteenustest, luues eraldi struktuuri noortele, kui tööturu riskirühmale, tööturuteenuste osutamiseks.

Noortele suunatud sotsiaaltoetuste süsteem tuleb eraldada üldisest süsteemist, andmaks sellele rohkem paindlikkust ja sisu. See peaks hõlmama näiteks karjäärinõustamist ja -infot, mis on

spetsialiseeritud konkreetsetele noortele ja mida vahendavad spetsialistid, kes on saanud ettevalmistuse just tööks noortega. Selle kõrval peaks olema noortele sobilike tööpakkumiste esiletoomine teiste töötukassa poolt vahendatavate tööpakkumiste seast. Kaaluda tasuks ka tänavatöö võimalusi – töötukassa mobiilsed üksused võiksid otsida üles noori töötuid, kes pole ennast arvele võtnud – tänavalt, maapiirkondadest jne (nagu mobiilne noorsootöö). Noorte tööklubid, mis praegu juba toimivad, võiks olla rohkem levinud. Mõningate sotsiaaltoetuste (sh töötuskindlustushüvitis) tingimuseks võiks olla, et toetuse saamise ajal omandatakse täiendavat haridust või osaletakse aktiivselt muul moel. Lõpetamata keskhariduse korral tuleb käia gümnaasiumis või kutsekoolis, keskhariduse olemasolul täiendkoolitusel või kõrgkoolis, tegeleda vabatahtliku tegevuse, ÜKT-ga. Kvalifitseeruvate tegevuste nimekirja ja mahtu annab kindlasti laiendada sedasi, et igale noorele pakutaks midagi sobivat. Riik peab tagama vastavate võimaluste olemasolu kõigile kvalifitseerujatele maksimaalselt 4 kuu jooksul peale töötuna arvele võtmist.

3. Noorte ettevõtluse soodustamine.

Positiivse näitena on gümnaasiumi riiklikus õppekavas alates 2011. aastast ettevõtlusõpe. Sellega paralleelselt peaks paranema ka noortele ettevõtlusega seonduva nõustamise ja suunamise pakkumine (näiteks EAS-I juurde loodava noortele suunatud programmi kaudu). Informatsioon ettevõtlusega alustamise võimalustest peaks jõudma kõikidesse koolidesse. Kõige eelneva juurde peaks kuuluma ka ettevõtete loomise toetamise programmi, mille sihtgrupiks on noored oma esimese ettevõtte loojad.

4. Noorsootöö (sh ka noorteühenduste) rolli laiem teadvustamine noorte tööhõives.

Tähelepanu tuleks eriti pöörata noorte ja noorsootöötajate vaheliste võrgustike kujunemisele ja toetamisele. Võrgustikulise koostöö ja usalduse pinnalt kogunev sotsiaalne kapital mängib tänapäeva ühiskonna arengus järjest suuremat osa. Noorsootöötajal on väga oluline roll selles. Marju Lauristin on ajakirjas Mihus nr. 2 ilmunud artiklis öelnud järgmist: „Lihtsalt öeldes peaks noorsootöövahenditega saavutama, et viieteistkümnest tuhandest töötust ja mitte õppivast noormehest ja viiest tuhandest neiuist enamus ei hälbiks ühiskonnast ega langeks sotsiaalsete ohtude ohvriks, vaid leiaks endas uut jõudu ja tahet, et lõpetada koolitee, omandada võimete kohane tööd ja leiba tagav elukutse ning saada täisväärtuslikuks ühiskonnaliikmeks.“

Noorsootöötaja aitab suunata noori ühiskonnale vajalikus suunas, toetades neid näiteks õpilasfirmade rajamisel, projektide algatamisel, andes karjäärialast nõu jne. Noorteühendused, pakkudes noortele alternatiivseid võimalusi aja veetmiseks ning samal ajal pakkudes väärtuslikke kogemusi juhtimise, meeskonnatöö ja vastutuse osas valmistavad neid samu noori ette tööturule sisenemiseks.

Euroopa I noorteraport rõhutab noorsootöö tähtsust tuues esile järgmisi aspekte: Noorsootööl on võimalused toetada noore õppimist ja oskust, soovi ning harjumust õppida erinevates kohtades, erinevates vormides, elukestvalt. Seeläbi aitab noorsootöö kaasa ühelt poolt uute teadmiste, oskuste, kogemuste omandamisele ning teisalt ka positiivse õpikogemuse saamisele. Viimane on eriti oluline noorte puhul, kel nt formaalharidusest positiivseid võnkeid elus eriti ei teki. Noorsootöö saab positiivse kogemuse kaudu toetada ka tasemehariduses jätkamise soovi, sest on selge, et tasemehariduse tunnistus (ja eriti kõrgharidust tunnistav) on tööturukonkurentsivõimeline kindlasti eeliseks, kuigi mitte garantiks.

Sotsiaalse tõrjutuse ennetamiseks ja selle mõju vähendamiseks on noorsootööl mitteformaalse hariduse valdkonnana kasutada suur hulk võimalusi ja meetodeid, mida teistes valdkondades on raskem või võimatu rakendada. Noorsootöö põhimõtted ja eetika, mis väärtustavad noort kui partnerit ning „otsivad“ noori nende tegelikus elukeskkonnas, noorte huvid ja vajaduste maailmas, on eriti sobivaks aluseks reaalse sotsiaalse kaasatuse kujundamisele. Kättesaadavad võimalused eneseteostuseks ja eneseväärikuse kujunemiseks, aga ka tugi probleemidega toimetulekuks – need on noorsootöö võimalused.

Euroopa Liidu Ministrite Nõukogu poolt kinnitatud Euroopa noortevaldkonna koostöörakendus 2010-2018 on noorte tööhõivele pööratud olulist tähelepanu – samuti on noorte tööhõive käesoleval hetkel Euroopa noortevaldkonna koostöö prioriteet.

Majanduslikult raskel ajal ning eriti ajal, mil noorte tööpuudus on väga kõrge, on oluline suunata nii riigieelarvelisi vahendeid kui ka Euroopa Liidu struktuurifondide vahendeid enam just noorsootöö teenuste osutamiseks. Riik peab tagama ka kohalikel omavalitsustel lasuva noorsootöö korraldamise kohustuse täitmise, eraldades selleks omavalitsustele piisavalt vahendeid.

5. Karjääriteenuste kättesaadavuse parandamine. Karjääriõppe ja -nõustamise tagamine igas üldharidus-, kutse- ja kõrgkoolis.

Probleemiks on noorte ebapiisav ettevalmistus tööturule sisenemiseks. Kõige rohkem väljendub see:

- erialase ettevalmistuse puudumises, paljud noored ei oma kutset ühelgi kutsealal töötamiseks
- poolikus haridustees
- töökogemuse puudumises
- nõrgas teadlikkuses noortele suunatud infoallikatest, spetsialistidest jne

Olukorra parandamiseks on vaja et, noored mõistaksid, miks ja mida nad ise saavad teha oma olukorra parandamiseks. Kõik karjääriteenused toetavad noori selle arusaama tekkimisel. Muutustele aitaks kaasa noorte teadlikkuse tõstmine karjääriplaneerimise vajalikkusest (et nad võimalikult varakult hakkaksid teadlikult mõtlema) neile sobivate infomaterjalide abil, sh asja- ja ajakohase karjääriinfo vahendamise jätkamine karjääriplaneerimist toetava portaali Rajaleidja vahendusel, kaasates teavitustöös noori/õpilasorganisatsioone/noorteühendusi. Tõstes noorte ja tugivõrgustiku (sh sotsiaalpedagoog, koolipsühholoog, huvijuht, sotsiaaltöötaja, noorsootöötaja) teadlikkust karjääriteenustest (sh infoallikatest, millega iseseisvalt töötada ja karjäärispetsialistidest) ning toetades süsteemset karjääriõpet nii üldhariduskoolides kui kutseõppeasutuses (korralduskava alusel, töötab karjäärikoordinaator) mõjutatakse samuti olukorda positiivsemas suunas. Kindlasti tuleks piirkondlike noorte teavitamis- ja nõustamiskeskuste baasil välja arendada professionaalne karjäärispetsialistide võrgustik, mis koostöös koolidega toetab noorte tööturule sisenemist (õigusruumi korrastamine, (minimaalselt igas teavitamis- ja nõustamiskeskuses töötab täistööajaga vähemalt 1 karjäärinõustaja, 1 karjääriinfo spetsialist). Oluline on töötada välja erinevad karjääriteenuste paketid, mida teavitamis- ja nõustamiskeskuste poolt pakutakse koolis mittekäivatele noortele. Oluline on lahenduste pakkumisel eristada preventatiivset tööd ja tegevusi, mida saaks täna töötule noorele pakkuda.

Karjääriteenused tuleb kättesaadavaks teha kõigile noortele keskkonnas, kus nad oma aega veedavad – eelisjärjekorras üldhariduskoolides, kutsekoolides, kõrgkoolides, aga ka noortekeskustes ja mujal. Igas üldharidus- ja kutsekoolis tuleb tagada karjääriõppe ja -nõustamise kättesaadavus, see eeldab aga lisarahastust vajalikul arvul karjäärispetsialistide koolitamiseks ning töötasudeks.

6. Vabatahtlikuna tegutsemise võimaluste loomise tingimuse seadmine riigieelarveliste vahendite eraldamisel kodanikuühendustele ning vabatahtliku tegevuse soodustamine riigi poolt.

Riigiasutustes majanduskriisi ajal vabatahtlikuna tegutsemise võimaluste laiendamine noorte töötute oskuste edasiarendamiseks ning töökogemuse pakkumiseks. Noorteühingute aastatoetuse taotlemise üks tingimus võiks olla vabatahtlike kaasamine töösse vms. Riigiasutuste ja kohalike omavalitsuste puhul samamoodi ühtse andmebaasi loomine võimalikest vabatahtlikest töökohtadest.

Üheks võimaluseks soodustada noori osalema rohkem vabatahtlikus tegevuses (sealhulgas ka näiteks Euroopa Vabatahtlikus teenistuses) on töötü staatuse ja sellega kaasnevate sotsiaalsete garantiide säilitamine vabatahtlikuna tegutsemise aja jooksul.

7. Praktikakohtade loomise motiveerimine riigi poolt.

Riigihangete seadusesse muudatuse sisseviimine, andmaks ettevõtjatele, kes osalevad riiklikes tööturumeetmetes ja koolitusprogrammides, konkurentsieelise. Analoogset süsteemi kasutatakse Ameerika Ühendriikides. Tööturumeetmete alla mahuks praktikakohtade loomine, noortele töökohtade loomine, mentorlusprogrammid, tööbörssidel osalemine jne.

8. Tööturu osapoolte vaheline koostöö noorte tööpuudusega tegelemisel.

Koostöö peaks toimima mitmetasandiliselt, hõlmates nii iga päev noortega kokku puutuvaid noorsootöötajaid ja noorteorganisatsioone, kes omavad vahetut informatsiooni erinevate meetmete mõju kohta ning kellel on võimalik vajalikku informatsiooni toimetada otse sihtrühmale kui ka riigi tasandil, kaasates erinevate riigiasutuste ja noorsootöötajate ning organisatsioonide esindajaid. Kindlasti peaksid olema esindatud ka tööandjad. Noorteorganisatsioonidel ja noorsootöötajatel on siin kanda võtmeroll infovahendajatena sihtrühmalt poliitikakujundajateni ja vastupidi. Just sellisel viisil tagatakse kõige paremini sihtrühma vajadusi arvestavate meetmete valik.

Sotsiaalministeeriumi, Töötukassa jt institutsioonide juures tegutsevate tööhõive küsimustes ja poliitika kujundamises nõu andvate organite töösse tuleb kaasata noorteorganisatsioonide esindajad.